

Exportfinanciering

DR. W.J. FORD*

Inleiding

De uitvoer is voor Nederland van grotere betekenis dan voor menig ander geïndustrialiseerd land. De uitvoer maakte in 1979 42% van het bruto nationaal produkt uit. Ter vergelijking diene, dat de overeenkomstige percentages voor West-Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Italië ca. 22 en voor Frankrijk ruim 17 beliepen.

Ter oriëntering enkele cijfers. In 1979 werd volgens het CBS voor een waarde van in totaal ca. f. 135 mrd. aan goederen ingevoerd waartegenover een uitvoer stond van ca. f. 128 mrd. De uitvoer levert derhalve een zeer belangrijk deel van de middelen op, waarmee de invoer wordt betaald. Toeneming van de invoer dient door een toeneming van de uitvoer te worden opgevangen. Blijft de groei van de uitvoer achter, dan kan dit tot stagnatie in de industriële produktie leiden met alle gevolgen van dien voor de werkgelegenheid. Heertje en Cohen formuleren het in hun boek *Export en welvaart* op blz. 79 aldus: „... langs welke weg men ook redeneert, steeds blijkt de export een sleutelpositie in te nemen wanneer men zowel micro- als macro-economisch het oog op de lange termijn richt. Het vergroten van de export blijkt vrijwel steeds onvoorwaardelijk positief te kunnen worden beoordeeld...”. Een groeiende uitvoer is geen doel in zich zelf, maar de essentiële voorwaarde voor de ontwikkeling van onze economie en daarmee impliciet voor onze welvaart, al heeft die ook kanten waarmee niet iedereen gelukkig is.

Het pakket van aan het buitenland te leveren goederen varieert van consumptiegoederen als voedingsmiddelen, dranken, tabak tot kapitaalgoederen als machines en vervoermaterieel. De aard van de te verhandelen goederen is van groot belang voor de vaststelling van de betalingscondities. Voor export van consumptiegoederen gelden andere betalingscondities dan voor uitvoer van kapitaalgoederen. De motivering van dit verschil ligt besloten in het verschil in karakter van deze categorieën. Consumptiegoederen worden verbruikt. Na te zijn verbruikt hebben zij het vermogen van de gebruiker niet vergroot en diens capaciteit om schulden te betalen niet verruimd. Voor consumptiegoederen wordt contante betaling bedongen,

waarbij „contant” soms ruim wordt geïnterpreteerd.

Anders ligt dit bij kapitaalgoederen. Uit de opbrengst van het kapitaalgoed kan het krediet worden afgelost. Na een zekere tijd heeft het kapitaalgoed zich zelf betaald en is de koper een kapitaalgoed rijker geworden. Met de aanschaf van kapitaalgoederen zijn vaak zeer grote bedragen gemoeid, die de buitenlandse opdrachtgevers soms slechts ten dele beschikbaar hebben. Daarom pogen zij het kapitaalgoed op krediet met langere looptijd te kopen. Een dergelijk ter zake van de uitvoer van een goed verstrekt krediet is een exportkrediet. Het onderscheidt zich van andere vormen van kredietverstrekking o.a. hierin, dat het gekoppeld is aan een bepaalde leverantie aan een buitenlandse afnemer ter financiering van goederen die door deze bij een Nederlandse leverancier zijn besteld. Het exportkrediet kan door een financiële instelling worden verstrekt in de vorm van een krediet aan de leverancier (leverancierskrediet of „supplier's credit”) of aan de koper (koperskrediet of „buyer's credit”).

Vormen van krediet

Indien de leverancier krediet krijgt waardoor hij op zijn beurt in staat is krediet aan zijn wederpartij te geven, is er sprake van leverancierskrediet. De leverancier is de debiteur en daarom verantwoordelijk voor een correcte afwikkeling van het krediet.

Bij het koperskrediet wordt het krediet door de financierende instelling rechtstreeks aan de koper verstrekt o.a. onder de voorwaarde, dat het provenu slechts voor betaling van de door de koper bestelde goederen mag worden gebruikt. De exporteur wordt bij de levering van de goederen contant betaald, waardoor de transactie voor hem een contante zaak wordt. De koper is de debiteur. Anders dan bij het leverancierskrediet is de leverancier niet verantwoordelijk voor de correcte afwikkeling van het krediet. De leverancier houdt zich bij deze kredietopzet bezig met zijn eigenlijke taak nl. het produceren en leveren van goederen.

Een kredietvorm die dient te worden vermeld, is die waarbij de financierer de door de exporteur op zijn afnemer getrokken en door de laatste geaccepteerde

wissels of door de afnemer afgegeven promessen in disconto neemt. De exporteur krijgt de contante waarde van het in disconto genomen exportpapier uitbetaald op basis van de samengestelde rente, zoals die door hem met de financierende instelling werd overeengekomen. Voor de exporteur wordt de leverantie een contante zaak met dien verstande, dat bij non-betaling van wissels regres op hem kan worden uitgeoefend indien dit niet tevoren is uitgesloten.

Exportfinanciers

Buiten beschouwing gelaten het geval, dat de exporteur zelf over voldoende middelen beschikt om de door hem geleverde goederen op krediet te leveren, zijn er bij een exportfinanciering — zoals uit het voorgaande blijkt — drie partijen te onderscheiden, t.w. de exporteur, diens afnemer en de financier. De vraag komt nu naar voren wie deze financiers zijn.

Chronologisch behoort allereerst te worden genoemd de NV Export-Financiering-Maatschappij (EFM), gevestigd te 's-Gravenhage. In 1950 nam de Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel NV, de latere Nationale Investeringsbank NV, het initiatief tot oprichting van de EFM. Dit initiatief werd gesteund door de handelsbanken, die de duur van de gevraagde exportkredieten voor hun bedrijf te lang achtten. Aan de EFM werd als doelstelling gegeven: „... het financieren en bevorderen van exportopdrachten, voorzover deze dienstig geacht kunnen worden aan de nationale economie”. De EFM is derhalve een op het terrein van de exportfinanciering gespecialiseerde instelling, die tot op de huidige dag aan haar specialisme trouw is gebleven.

Ook de handelsbanken zijn op dit terrein actief. Aanvankelijk huldigden de handelsbanken de opvatting, dat op korte termijn gedeponeerde gelden ook slechts op korte termijn zouden mogen worden uitgezet. Maar deze opvatting wijzigde zich. Gaandeweg kwamen de handelsbanken tot de conclusie, dat ook de aan haar toevertrouwde middelen zich lenen voor middellange uitzetting, waaronder begrepen exportfinanciering. Men constateerde immers, dat een groot gedeelte van de op korte termijn geplaatste deposito's bij de betrokken banken gelokaliseerd blijft, ook al wisselen deposito's voortdurend van eigenaar. A fortiori geldt dit na de bankfusies. Last but not least hebben de handelsbanken door het aantrekken van spaargelden hun mogelijkheden om middellang uit te zetten aanzienlijk verruimd.

In de rij van exportfinanciers dienen eveneens de scheepshypotheekbanken te worden genoemd. De door deze banken

* De auteur is directeur van de NV Export-Financiering-Maatschappij te 's-Gravenhage.

verstrekte kredieten zijn ook exportkredieten, indien zij betrekking hebben op de financiering van schepen die hier te lande voor buitenlandse rekening worden gebouwd.

De kapitaalmarkt

In haar *Verslag over het boekjaar 1957* spreekt De Nederlandsche Bank NV de volgende mening uit over de bron waaruit middelen voor de middellange exportfinancieringen dienen te worden geput: „Middelen voor de exportfinanciering op lange termijn zullen ... voor het grootste deel ontleend moeten worden aan de kapitaalmarkt, die een begrensde capaciteit heeft en waar veel gegadigden elkander verdringen”. De kapitaalmarkt wordt derhalve gezien als bron, waaruit in hoofdzaak de middelen voor de exportfinanciering op lange termijn moeten worden geput. Zo zullen financiële instellingen — zoals de EFM — wier activiteit uitsluitend ligt op het terrein van de middellange kredietverlening, zich voor hun passieve financiering ook lang indekken, m.a.w. zich tot de kapitaalmarkt wenden. Het exportkrediet wordt aldus uit besparingen gefinancierd en derhalve niet door creatie van koopkracht. Of anders gezegd: „Credit supplied out of current savings is, no matter in what form and for what term it is given, deemed to be monetary neutral” 1).

In het citaat uit het jaarverslag van De Nederlandsche Bank wordt voorts bij wijze van waarschuwing gewezen op de „begrensde capaciteit” van de kapitaalmarkt. Al dateert deze indicatie uit 1957, zij heeft aan actualiteit niets ingeboet. Nog steeds verdringen zich „veel gegadigden” op de kapitaalmarkt om de door hen gewenste middelen te verwerven. Uiteraard heeft deze „animo” invloed op het rentepercentage. Zonder interventie maatregelen, waarop hierna wordt teruggekomen, zou de hoogte van de rente een ernstige handicap zijn voor het afsluiten van exporttransacties waarbij krediet te pas komt.

Exportfinanciering als concurrentiemiddel

Het exportkrediet is een betrekkelijk recent verschijnsel. Het inkrimpen van de kapitaalmarkten na de tweede wereldoorlog en de sterk toegenomen en toenemende kredietbehoefte van de ontwikkelingslanden hebben dit krediet doen ontstaan. Het exportkrediet is een essentiële factor in het handelsverkeer geworden. Ter oriëntering zij vermeld, dat naar zeer ruwe schatting een bedrag van in totaal f. 5 à 6 mrd. met de middellange exportkredietverlening is gemoeid. Export wordt veelal eerst mogelijk gemaakt door kredietverlening. Is de prijs van de goederen een belangrijk element in de internationale concurrentie, de prijs van het krediet waartegen die goederen kun-

Bedrijfskundig

De laatste jaren is in ESB de aandacht voor vraagstukken op bedrijfsniveau wat ondergesneeuwd geraakt onder de vele artikelen over de economische situatie in het algemeen. De redactie wil het zicht op belangrijke ontwikkelingen in het bedrijfsleven evenwel niet verloren laten gaan. Naar haar mening is er veel gaande dat de moeite van het signaleren en bespreken waard is. Zij heeft daarom het plan opgevat te beginnen met een nieuwe rubriek „Bedrijfskundig”, waarin met vaste regelmaat — door telkens verschillende auteurs — actuele vraagstukken van financieel, economisch en sociaal beleid worden besproken, die voor ondernemingen en non-profit-instellingen van belang zijn. Het is de bedoeling vanuit een praktische invalshoek telkens verschillende onderwerpen aan te snijden.

nen worden verkregen, is dat niet minder. Exportfinanciering is van zodanige betekenis, dat de condities waaronder deze wordt verleend, van beslissende betekenis kunnen zijn voor het al dan niet slagen van een exporttransactie.

Dit spreekt in het bijzonder bij de uitvoer van kapitaalgoederen, waarbij veelal kredieten zijn bedongen met looptijden, die variëren van twee tot tien jaar. Hoe langer de looptijd van het krediet, des te meer doet het effect van de rentecondities zich gelden. Zelfs een betrekkelijk klein verschil in de rente kan bij de middellange looptijd van de kredieten al ettelijke procenten van de prijs van het produkt uitmaken. Bij marktverhoudingen, waarbij kopers de markt naar hun hand kunnen zetten, en derhalve scherp moet worden geoffreerd, kan een dergelijk verschil net de doorslag geven. Met dit voor ogen is het niet verwonderlijk, dat de internationale concurrentie zich ook in sterke mate manifesteert op het terrein van de exportfinanciering, waarbij de concurrentie zich met name concentreert op de rente en de duur van het exportkrediet.

Regulering van de internationale concurrentie

Exporteurs, die hun goederen tegen concurrerende prijzen kunnen aanbieden, lopen de kans, dat zij door betere kredietvoorwaarden van hun buitenlandse concurrenten toch nog worden uitgeschakeld. De kans dat dit gebeurt, wordt extra vergroot indien de buitenlandse concurrenten kunnen leveren met door hun overheid gefavoriseerde financieringen. Daarbij kan speciaal worden gedacht aan faciliteiten waardoor de financieringskosten worden gedrukt. Om deze verstoringen van het internationale handelspatroon tegen te gaan hebben de EG-landen in 1962 een consultatieprocedure ingevoerd, waarbij zij elkaar dienen te raadplegen alvorens excessieve kredieten voor de exportkredietverzekering te aanvaarden. Eventuele negatieve reacties zijn echter niet bindend.

Deze internationale samenwerking,

die aanvankelijk beperkt was tot de EG-landen, strekt zich thans uit tot de veel grotere groep landen die deel uitmaken van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Daartoe behoren buiten de EG-landen o.a. ook Canada, Japan en de Verenigde Staten van Amerika. Met deze samenwerking beoogt men een dam op te werpen tegen concurrentievervalsing. Bij de exportfinanciering probeert men dit te bereiken door excessieve faciliteiten tegen te gaan en in concreto met betrekking tot de rentetarieven „to bring them closer to current market conditions”. Bij de exportkredietverzekering streeft men met deze samenwerking naar voorwaarden, die zoveel mogelijk zijn gelijkgetrokken.

De meest concrete overeenkomst op dit gebied is de „consensus”, waarmee men het samenstel van richtlijnen van door de overheid gefavoriseerde exportkredieten aanduidt. Buiten de werking van de consensus is echter de uitvoer van strategische goederen, zeeschepen en kerncentrales gelaten. De consensus is evenmin van toepassing op kredieten met een schenkingselement van ten minste 25%.

De voornaamste richtlijnen van de consensus, die op 1 juli 1980 is herzien, hebben betrekking op de krediettermijn en het rentepercentage. Bij de vaststelling van de limieten voor looptijd en rente heeft men de landen in drie categorieën ingedeeld, nl. de rijke landen (de geïndustrialiseerde landen), de middengroep (de staatshandelslanden en de meer ontwikkelde ontwikkelingslanden) en de relatief arme ontwikkelingslanden. Met betrekking tot de krediettermijn is bepaald, dat deze ten hoogste 8½ jaar mag zijn voor de rijke landen en de middengroep en ten hoogste tien jaar voor de relatief arme ontwikkelingslanden. Voor de rente geldt, dat deze voor kredieten van twee tot en met vijf jaar niet lager mag zijn dan 8,5%, 8% resp. 7,5% voor de respectieve landengroepen. Voor kredie-

1) C.A. Klaasse, General introduction to medium term credit, in: *Trends in bank credit and finance*, 1960, blz. 24.

ten met een looptijd van langer dan vijf jaar tot en met 8½ jaar zijn deze percentages 8,75, 8,5 en 7,75. Kredieten met een looptijd van langer dan 8½ jaar zijn voor de eerste twee landengroepen niet geoorloofd. Voor de relatief arme ontwikkelingslanden echter wél, zij het met een begrenzing van de rente tot 7,75%. De variatie in de rente hangt derhalve samen met de mate van ontwikkeling waarin het land van de afnemer verkeert, met dien verstande dat de rente voor minder ontwikkelde landen lager en voor meer ontwikkelde landen hoger is.

Met deze herziening van de richtlijnen voor de rentepercentages heeft men aan de rentereductie paal en perk willen stellen. Door de introductie van de nieuwe renteminima is de kloof tussen deze minima en de werkelijke tarieven minder groot geworden. Vaststelling van renteminima brengt intussen met zich mede dat kopers ertoe neigen deze minima als de voor hun transacties gegeven rente te beschouwen. Voorts zal de overheid in het buitenland door deze indicatie van de tarieven makkelijker bereid worden gevonden om haar financieringssteun tot deze minima uit te breiden. Zo wordt in België, Engeland, Frankrijk en Italië bij gesubsidiëerde exportkredieten naar andere dan EG-landen het minimum-rentetarief van de consensus als uitgangspunt genomen. Ook in Japan baseert men zich op dit minimum-rentetarief 2).

Bij de hier te lande vigerende rentevoet van aanzienlijk boven 10% zal het optrekken van de consensus-minima voor de Nederlandse exporteurs vaak geen soelaas bieden op het punt van de concurrentie. Zij zullen daarom een beroep moeten doen op de ter beschikking gestelde exportfinancieringsfaciliteiten, t.w. de rente-overbruggingsregeling voor de bouw van zeeschepen en, voor andere dan scheepsbouwzaken, het exportfinancieringsarrangement en het matching-fonds, waarover thans een korte uiteenzetting volgt.

Rente-overbruggingsregeling voor de scheepsbouw

Gezien de omvang van de elders verstrekte, concurrentievervalsende overheidssteun en de invloed daarvan op de scheepsrijzen besloot de regering hier te lande in 1967 de scheepsbouw financiële bijstand te verstrekken. Voor de desbetreffende werven is toen de mogelijkheid geopend om tegen een gereduceerde rente kredieten aan hun opdrachtgevers te verstrekken. Als criteria worden daarbij gehanteerd de in het kader van de OESO ter zake van scheepsfinancieringen gemaakte afspraken van een kredietverlening van ten hoogste 80% van de contractprijs, af te lossen in een periode van maximaal 8½ jaar tegen een rente van minimaal 8%. De rente-overbrugging wordt iedere twee maanden vastgesteld, waarbij van aan de kapitaalmarkt ontleende gegevens gebruik wordt gemaakt. De ondergrens van de gesubsidiëerde rente is met 8% gelijk aan de OESO-limiet.

De subsidie wordt slechts verleend op kredieten na de oplevering van het schip. Kredieten, die tijdens de bouw van de schepen worden opgenomen, blijven derhalve voor de rente-overbruggingsregeling buiten beschouwing. Voorts dient te worden opgemerkt, dat voor deze subsidie geen onderscheid wordt gemaakt tussen binnen- of buitenlandse opdrachtgevers. De rente-overbrugging bedraagt voor de thans lopende periode van twee maanden 2%.

Exportfinancieringsarrangement (efa)

Ter tegemoetkoming in de hoge rentekosten, die aan exportkredieten met een totale looptijd van vijf jaar en langer zijn verbonden, heeft De Nederlandsche Bank in 1967 met de banken een exportfinancieringsarrangement getroffen. De bedoeling van het efa is om de positie van de exporteur tegenover zijn buitenlandse concurrenten te versterken door hem in staat te stellen exporttransacties te financieren tegen een rente die lager is dan de commercieel gebruikelijke.

Exportkredieten dienen aan bepaalde voorwaarden te voldoen om voor plaatsing onder het door De Nederlandsche Bank geadmistrreerde efa in aanmerking te komen. Een van deze voorwaarden is, dat in guldens luidende wissels op de desbetreffende buitenlandse afnemers zijn betrokken of promessen door deze zijn afgegeven, die luiden aan de order van een hier te lande geregistreerde bank of aan de order van de Export-Financiering-Maatschappij. Voorts zal de Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij NV dit papier in dekking moeten hebben genomen.

Bij de vaststelling van de efa-rente voor wissels of promessen met een resterende looptijd tot en met vijf jaar wordt door De Nederlandsche Bank als uitgangspunt genomen het gemiddelde effectieve rendement van drie door haar aan te wijzen Nederlandse staatsleningen met een gemiddelde resterende looptijd van circa vijf jaar. De door De Nederlandsche Bank voorgeschreven rente wordt door het afgiftetarief voor 4½- à 5-jaars schatkistbiljetten naar beneden toe begrensd. Is voor een transactie de efa-rente bepaald, dan blijft deze ondanks rentemutaties zes maanden ongewijzigd voor de betrokken transactie gelden.

Sedert 1967 is het plafond voor wissels en promessen ter financiering van exportkredieten met een looptijd van ten minste vijf jaar geleidelijk verhoogd tot f. 2.200 mln. Voor kredieten met een looptijd van twee tot vijf jaar geldt een afzonderlijk plafond van f. 100 mln. Reserveringen kunnen worden toegestaan tot 90% boven het totaal van beide plafonds.

De gebruikelijke procedure is dat de exporteur via de financierende instelling reservering van zijn krediet onder het efa bij De Nederlandsche Bank aanvraagt. Bij honorering van deze aanvraag wordt

de rente, die lager ligt dan commercieel gebruikelijk is, voorgeschreven. Het wordt de financierende instellingen mogelijk gemaakt met deze lagere rente genoegen te nemen, omdat het betrokken exportpapier voor haar liquiditeit en solvabiliteit is gelijkgesteld met schatkistpapier.

Anders dan bij de rente-overbrugging en het hierna te behandelen matching-fonds het geval is, drukt het efa niet op de openbare middelen. Het efa komt immers neer op een overneming door de financiële instellingen van onder het arrangement geplaatst exportpapier. In dit verband moet worden opgemerkt, dat exportkredieten aan afnemers in EG-landen niet onder het efa kunnen worden gebracht. Naar de mening van de Commissie van de Europese Gemeenschappen dient het efa te worden beschouwd als steun, die door een lidstaat wordt gegeven om de eigen export naar andere lidstaten te bevorderen. Die steun is in strijd, aldus de commissie, met de gedachte van een gemeenschappelijke markt in de zin van art. 92 van het Verdrag tot Oprichting van de Europese Economische Gemeenschap. In dit artikel wordt bepaald, dat „steunmaatregelen van de Staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd” die concurrentievervalsend werken, onverenigbaar zijn met de gemeenschappelijke markt. In aanmerking genomen dat het efa neerkomt op een overneming door de financiële instellingen van daaronder geplaatst exportpapier, is het voor de exporteurs te betreuren dat men zich aan Nederlandse zijde uiteindelijk niet langer tegen het standpunt van de Commissie van de Europese Gemeenschappen heeft willen verzetten.

Het efa-tarief beliep voor oktober 1978, 1979 en 1980 achtereenvolgens 6¼%, 8¼% en 10⅝%. Nu de efa-rente deze hoogte heeft bereikt, kan men zich de vraag stellen of het efa als steun nog wel voldoende effect sorteert. Koppeling aan de rentestand hier te lande stelt de rentelimiet, die De Nederlandsche Bank voor onder het arrangement geplaatste kredieten maandelijks vaststelt, bloot aan sterke fluctuaties als de hier geconstateerde. Het zou daarom zinvol zijn te overwegen op welke wijze het efa-tarief van al te grote wijzigingen zou kunnen worden gevrijwaard. Daarbij zal men zich moeten realiseren, dat een fixatie van het efa-tarief, die een ont koppeling van dit tarief van de rente-ontwikkeling inhoudt, voor de geldverschaffende financiële instellingen moeilijk verteerbaar zal zijn.

Ondanks haar beperkingen vervult het efa een nuttige functie bij de financiering van de export, te meer daar het met het matching-fonds kan worden gecombineerd.

2) The Banker Research Unit, juni 1980.

Matching-fonds

Concurrentievervalsing openbaart zich op het terrein van de exportfinanciering hierin, dat in het buitenland export van kapitaalgoederen met door de overheid gesubsidiëerde kredieten kan worden gefinancierd. Het matching-fonds heeft ten doel Nederlandse exporteurs die in staat zijn concurrerende aanbiedingen te doen, in de financieringskosten tegemoet te komen. Aldus poogt men te voorkomen dat deze exporteurs door concurrentievervalsende aanbiedingen uit het buitenland worden uitgeschakeld.

Voor het in 1976 in het leven geroepen matching-fonds zijn o.a. de volgende criteria cumulatief vastgesteld:

- de betrokken transactie dient op korte termijn de werkgelegenheid te bevorderen of te voorkomen, dat deze in het desbetreffende bedrijf vermindert;
- de steun ten laste van de gereserveerde middelen moet dienen tot matiging of uitschakeling van aantoonbare concurrentievervalsing, welke wordt mogelijk gemaakt door de overheid in het buitenland op het terrein van de nafaanfinanciering;
- alleen transacties met niet-EG-landen komen voor deze faciliteit in aanmerking.

De gebruikelijke procedure is dat bij het Ministerie van Economische Zaken een aanvraag wordt ingediend. Duidelijk moet worden gemaakt, dat concurrentievervalsende overheidsmaatregelen op het terrein van de nafaanfinanciering in het buitenland een wezenlijk nadelige invloed uitoefent op de concurrentiepositie van de exporteur hier te lande. In deze aanvraag zullen bijzonderheden moeten worden verstrekt o.a. over het aanvragende bedrijf, de aard van de betrokken transactie, de eigen prijs- en nafaanfinancieringsvoorwaarden en die van de buitenlandse concurrent(en). Na advies van een beoordelingscommissie uit het bedrijfsleven te hebben ontvangen wordt door de Interdepartementale Werkgroep Exportsteun op de aanvragen voor financiële steun beslist. In de tabel wordt een overzicht gegeven van de aantallen opdrachten die met behulp van het matching-fonds in de jaren 1976 tot en met 1979 zijn gerealiseerd.

Tabel. Overzicht van de steunverlening via het matching-fonds in de periode 1976-1979

	1979	1978	1977	1976	Totaal
Aantal orders	29	17	9	9	64
Transactiebedragen (in mln. gld.)	1.327	1.301	536	410	3.574
Steunbedragen (in mln. gld.)	41	37	10	11	99
Aantal manjaren ...	5.500	8.000	3.100	2.000	18.600

Bron: Ministerie van Economische Zaken.

Zoals hierboven reeds vermeld, kan geen beroep op het matching-fonds worden gedaan voor transacties met afnemers in een EG-land. De reden daarvan

is, dat dit fonds als een steunmaatregel van de overheid moet worden beschouwd. Aangezien dit fonds wordt gefinancierd ten laste van de openbare middelen, kan men hier beter dan bij het efa begrijpen waarom transacties met EG-landen zijn uitgesloten.

De betekenis van het matching-fonds voor de uitvoer is zodanig, dat handhaving daarvan met het oog op geïnstitutionaliseerde exportfaciliteiten in het buitenland, als noodzaak wordt erkend.

Combinatie van efa en matching-fonds

De faciliteiten vullen elkaar aan in die zin, dat een beroep op het matching-fonds nog openstaat, indien de ruimte onder het efa ook na gebruik van de overtrekkingsmogelijkheid is uitgeput. Anderzijds staat een beroep op het efa nog open, indien de limiet van de beschikbare middelen van het fonds is bereikt. De mogelijkheid van combinatie van beide faciliteiten komt naar voren bij de kaderakkoorden, die onze overheid met die van andere landen heeft afgesloten. Het bedrag dat na toepassing van het efa nog op de financieringskosten moet worden gesuppleerd om de in het kaderakkoord genoemde — lagere — rente te bereiken, wordt geput uit het fonds. Voor exporteurs die hun transacties onder een dergelijk akkoord geplaatst zien, is de financiering van deze transacties in sterke mate vereenvoudigd, omdat op exportkredietverzekering en de lagere rente mag worden gerekend.

Exportkredietverzekering

De exporteur of de financier, die het krediet verstrekt, zal zich zo goed mogelijk tegen de aan de kredietverlening klevende risico's trachten te beschermen. Daartoe zal hij uit de zekerheden de geschikteste kiezen. Deze zekerheden kunnen zijn zakelijke zekerheden, t.w. hypotheek, onderpand, fiduciaire eigendomsoverdracht. Zij kunnen ook van persoonlijke aard zijn. Een voorbeeld hiervan is de borgstelling, waarbij een derde zich jegens de kredietgever als borg voor de kredietnemer verbindt. Behalve de vermelde zekerheden dient ook de exportkredietverzekering te worden genoemd. Onder bepaalde voorwaarden worden exportkredietrisico's door de Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij in dekking genomen.

Welke zijn deze risico's? In de eerste plaats het commerciële risico dat de afnemer van geëxporteerde goederen niet in staat blijkt te zijn om zijn betalingsverplichtingen tijdig en volledig na te komen. Ook al heeft de exporteur zijn wederpartij met zorg uitgekozen, het blijft mogelijk dat ongunstige ontwikkelingen de aanvankelijk gunstige positie van de debiteur gaan verstoren.

In de tweede plaats kan het, ook indien de morele en financiële standing van de debiteur uitstekend blijft, gebeuren dat

de exporteur de hem toekomende betaling niet of niet geheel in Nederland ontvangt. De overmaking van het verschuldigde bedrag kan immers achterwege blijven, ook al heeft de debiteur de tegenwaarde daarvan tijdig en volledig bij zijn lokale bank gestort. De oorzaak van deze non-betaling is, dat transfer als gevolg van oorlog, burgeroorlog, revolutie, opstand, staking of deviezenschaarste of met andere woorden als gevolg van een politieke oorzaak uitblijft. Dit risico wordt aangeduid als het politieke risico, waarop de exporteur geen invloed kan uitoefenen.

De voorwaarden waaraan het exportkrediet moet voldoen om voor een exportkredietverzekering in aanmerking te komen, kunnen beslissend zijn. Met betrekking tot de duur van het krediet, de rente en het kredietpercentage zijn in internationaal verband afspraken gemaakt. Er blijft echter nog een terrein open, waarop de verzekeringsactiviteiten niet door internationale afspraken gebonden zijn, nl. het eigen risico. De hoogte daarvan wordt door de betrokken kredietverzekeraars zelf beslist. De oorspronkelijke gedachte is, dat de winst van de exporteur „en risqué” dient te worden gesteld. Intussen is de capaciteit om winst te maken sterk aangetast. De vraag dringt zich dan ook op of met dit feit bij de bepaling van het eigen risico geen rekening dient te worden gehouden.

Het eigen risico wordt hier te lande van tijd tot tijd aangepast aan de economische positie van het betrokken land. Op een land met een tegenlopende economie kan het eigen risico soms worden verhoogd b.v. tot 30%, waar het anders 10% tot 25% zou zijn geweest. De aan de verhoging van het eigen risico ten grondslag liggende gedachte is, dat aldus het afsluiten en verzekeren van transacties met afnemers in het betrokken land wordt afgeremd. Daardoor wordt de toeneming van het obligo van de staat, die als herverzekeraar de politieke risico's van de particuliere Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij overneemt, tegengegaan.

Aan het manipuleren met het eigen risico zit echter een bedenkelijke kant. Het is immers de vraag of de exporteur voldoende mogelijkheden heeft om zijn goederen in andere — economisch sterkere — landen af te zetten. Kan hij dat niet, dan staat hij voor een dilemma. Hij zou zijn leveranties onder een verzekering met een verzwaard eigen risico kunnen voortzetten. Indien hij meer transacties heeft afgesloten, zal hij ook nog met een cumulatief van eigen risico's rekening moeten houden. Blijft betaling uit, dan zal tot schadevergoeding moeten worden overgegaan, waarbij de gedachte van een risicobeperking voor de staat wordt gefrustreerd. Wil de exporteur echter geen verzwaard eigen risico accepteren, dan moet hij het betrokken afzetgebied van zijn goederen prijsgeven. Daarmede gaan dan tevens veel moeite en kosten van marktwerking verloren.

De bepaling van het eigen risico is voor

exportzaken van grote betekenis. Een verlichting van het eigen risico uit hoofde van althans het politieke risico in de zin van een schrapping van dit eigen risico na enige tijd, verdient nadere overweging. Met instemming kan dan ook worden geconstateerd, dat dit punt onderwerp van bespreking is tussen enerzijds de verzekeringsautoriteiten en anderzijds het Centraal Orgaan voor de Economische Betrekkingen met het Buitenland. Een tegemoetkomend beleid van de verzekeringsautoriteiten met betrekking tot het eigen risico zou een betere spreiding van de export van kapitaalgoederen kunnen bevorderen. Bedacht moet immers worden dat circa drie kwart van de Nederlandse uitvoer naar de EG-landen gaat.

Dit pleidooi voor een aanpassing van het eigen risico moet mede worden gezien tegen de achtergrond van wat in het buitenland op dit punt mogelijk is. Zo verstrekt het Export Credits Guarantee Department in Engeland blijkens een onderzoek van The Banker Research Unit aan de financierende instellingen een „100% ECGD risk guarantee”. Voor de exporteurs is dit gunstig, omdat nu geen eigen risico door deze instellingen op hen wordt overgedragen. Export Development Corporation in Canada kan eveneens een 100% garantie aan financierende instellingen verlenen. Ook Societa Italiana Assicurazione Crediti is bereid krediettransacties voor 100% in dekking

te nemen, nl. die welke voortvloeien uit tussen regeringen afgesloten overeenkomsten. Het is derhalve in de wereld van de kredietverzekering geen dogma, dat een eigen risico onder alle omstandigheden is vereist.

Nederlandse exporteurs in het nadeel

Ter vermindering van misverstand dient te worden opgemerkt dat het verschil in beoordeling van het eigen risico niet de enige factor is die de concurrentie van Nederlandse exporteurs nadelig beïnvloedt.

Zo is men, zoals hierboven reeds is vermeld, in België, Engeland, Frankrijk, Italië en Japan bereid bij gesubsidieerde exportkredieten het minimum-rentetarief van de consensus als uitgangspunt te nemen. Een concurrerende Nederlandse exporteur is op het punt van de financiering duidelijk in het nadeel, indien zijn beroep op het exportfinancieringsarrangement en het matching-fonds niet geheel of in het geheel niet tot de normen van de consensus kan worden gehonoreerd.

Voorts kan worden gewezen op de combinatie van ontwikkelingshulp en exportkrediet in Engeland, Frankrijk en West-Duitsland. Indien het „grant”-element groter is dan 25%, vallen de gemengde kredieten — zoals hierboven reeds is uiteengezet — immers buiten de

consensus betreffende o.a. krediettermijnen en rentepercentages. Met deze gemengde kredieten kan een volledige financiering van het te exporteren goed worden aangeboden tegen voorwaarden, die door de verbinding met de financiële hulp over het geheel genomen gemakkelijker zijn dan commercieel gebruikelijk is. De concurrentiepositie van de Nederlandse exporteurs wordt daardoor belast.

Slot

Exporteurs hebben, zoals hierboven vermeld, de beschikking over enige belangrijke exportfaciliteiten, die hun de nodige steun kunnen geven bij het afsluiten van exportzaken. Zij zullen er goed aan doen — in het geval dat zij daarvan gebruik willen maken — met het indienen van hun aanvragen niet te lang te wachten.

Gezien de wisselende omstandigheden is bewaking van de doeltreffendheid van deze faciliteiten noodzakelijk. Bewaking van de Nederlandse exportpositie is evenzeer nodig in de zin, dat op kennelijke inbreuken op internationale spelregels in het buitenland ten nadele van Nederlandse exporteurs op snelle en passende wijze wordt gereageerd.